

Sivistysvaliokunnalle
Lausuntopyyntö 21.5.2026

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu) (VN/2166/2026)

Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleiset huomiot esityksen tavoitteista

SAMOK pitää esityksen tavoitteita nuorten korkeakoulusiirtymän tukemisesta maksuttoman tutustumisen kautta kannatettavina. SAMOK tukee erilaisia tapoja lyhentää siirtymää toiselta asteelta korkeakoulutukseen. Mahdollisuus kokeilla avoimen korkeakoulutuksen opintoja maksutta voi madaltaa kynnyistä korkeakouluopintoihin ja vähentää koulutusalan valintaan liittyvää epävarmuutta sekä harhavalintoja.

SAMOK pitää kiitettävänä sitä, että opintoseteli oikeuttaa myös ohjaukseen, joka tukee opintoihin hakeutumista, niiden suorittamista ja tutkintoon johtavaan koulutukseen siirtymistä. Myös setelin kahden vuoden käyttöaika on erinomainen asia, sillä se tarjoaa nuorille joustoa suorittaa opintoja esimerkiksi työnteon tai asevelvollisuuden ohessa.

SAMOK pitää positiivisena jatkovalmistelussa tehtyä tarkennusta, jossa toisen asteen tutkinnon suorittamisaikaa pidennettiin 31.7.2028 asti. On oikeudenmukaista, että säädös huomioi nyt ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavien kansainvälisten tutkintojen (kuten IB-, EB-, RP- ja DIA-tutkinnot) poikkeavat valmistumisaikataulut.

Huomiot vaikutusarvioista

Kokeilun on arvioitu saavuttavan enintään 31 000 nuorta. Tilastojen valossa on oletettavaa, että opintosetelin todennäköisimpiä käyttäjiä tulevat olemaan ne nuoret, joiden siirtymä korkeakoulutukseen toteutuu melko suurella todennäköisyydellä ja lyhyen ajan sisällä muutoinkin. Jotta opintosetelikokeilu aidosti laajentaisi korkeakoulutukseen hakeutuvien joukkoa ja palvelisi siten tehokkaimmin koulutustason nostoa, on keskeistä tavoittaa kokeilun piiriin myös ammatillisen tutkinnon suorittaneita nuoria.

Kuten nykytilanteen arvioinnissa mainitaan, ammatillisen perustutkinnon suorittaneista alle 30-vuotiaista vain noin 25 prosenttia hakee korkeakouluun heti valmistumisen jälkeen, ja kolmen vuoden sisällä osuus nousee noin 35 prosenttiin. Jotta kokeilu houkuttelisi ammatillisen toisen asteen suorittaneita opintosetelin käyttäjiksi ja tukisi heidän siirtymäänsä korkeakoulutukseen, se vaatii kohdennettuja ja erityisiä toimia sekä korkeakouluilta että ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä.

Säännöskohtaiset huomiot: ammattikorkeakoululain väliaikainen muuttaminen

Kuten yleisissä huomioissa todettiin, opintosetelin kahden vuoden käyttöaika on kiitettävä piirre. Ammattikorkeakoulututkintoon hakeutuvilla työnteko välivuosina on yleistä ja alakohtaisen osaamisen kannalta usein myös hyödyllistä, mikä perustelee vahvasti joustamista välittömän korkea-asteelle hakemisen tarpeesta.

Toteuttamisessa tulee huolehtia siitä, että rahoitus kattaa avoimen korkeakoulutuksen kurssimaksut ja malliin suunnitellut ohjaukselliset lisätoimet täysimääräisesti. Esitysluonnoksessa rahoituksella korvataan yksilön normaalisti maksama osuus (15 euroa/opintopiste) ja ohjauspalvelut (5 euroa/opintopiste). Nykyisellä hallituskaudella avoimen ammattikorkeakoulutuksen kurssien maksusääntelyä on kuitenkin kevennetty, mikä on mahdollistanut enimmäismaksujen korotuksen opintosetelin korvaamaa osuutta korkeammaksi. Täten on tärkeää varmistaa, että korkeakouluilla on todelliset edellytykset tarjota kokeilun piirissä oleville nuorille valittavaksi kursseja, joiden kulut opintoseteli aidosti kattaa.

Jatkovalmistelussa opintoseteliin liittyvää korkeakoulujen ohjausvelvollisuutta (12 b § 2 momentti) on täsmennetty aiemmasta esityksestä siten, että se kohdistuu ensisijaisesti opintotarjonnan ja opiskelun luonteen kuvaamiseen. SAMOK painottaa, että vaikka laajasta uraohjauksesta luovuttiin, korkeakouluissa annettavan ohjauksen on edelleen oltava riittävän resursoitua, konkreettista ja helposti saavutettavaa. Ohjauksen ei tule jäädä passiiviseksi, sillä erityisesti tukea tarvitsevat nuoret ja ammatillisen väylän hakijat tarvitsevat aktiivista ohjausta opintojen pirstaloitumisen ja keskeyttämisen ehkäisemiseksi.

Esitykseen tehty rajaus, jonka mukaan opintoseteliä voi käyttää vain suomen- tai ruotsinkieliseen tarjontaan, on ymmärrettävä kansalliskielisen tutkintokoulutuksen tukemisen näkökulmasta. Kuten vaikutusarvioissa huomioidaan, tämä rajaa kokeilun ulkopuolelle englanninkielisistä opintopoluista kiinnostuneet nuoret. Seurannassa onkin syytä arvioida, miten tämä rajaus vaikuttaa eri alojen vetovoimaan.

Muut huomiot

Avoimien ammattikorkeakoulujen keskiarvo keskittyy pääsääntöisesti jatkuvan oppimisen tuottamiseen. Opintoselitysten korvaamasta summasta huolimatta valtaosa avoimien opetuksen todellisista tuotantokustannuksista (ammattikorkeakouluissa noin 78 % eli 18,9 miljoonaa euroa) jää edelleen korkeakoulujen itsensä katettavaksi. SAMOK muistuttaa, että tutkintoon johtava koulutus on ammattikorkeakoulun ensisijainen tehtävä. Tämän vuoksi avoimien ammattikorkeakoulutuksen järjestämiselle ei tulisi kokeilun myötä syntyä sellaista lisävastuuta tai aliresursoitua kuormitusta, joka veisi resursseja tutkintoon johtavalta peruskoulutukselta.

Lopuksi SAMOK korostaa esityksen mukaisesti kokeiluun kytkettävän ulkopuolisen, jatkuvan vaikutusarvioinnin merkitystä. Kokeilun todellisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin, siirtymien nopeutumiseen sekä yhdenvertaisuuteen on seurattava tarkasti suhteessa muihin samanaikaisiin koulutus- ja sosiaaliturvauudistuksiin.

Helsingissä 26.5.2026

Helena Maijanen
Puheenjohtaja

Laura Laakso
Varapuheenjohtaja

Lisätietoja:

Samuli Leppämäki
Korkeakoulupolitiikan erityisasiantuntija
puh. 044 902 8852
samuli.leppamaki@samok.fi